

Dragica Haramija, Larisa Javernik, Mojca Redjko

KULTURNO-UMETNOSTNA VZGOJA PRI ŠTUDENTKAH SLOVENISTIKE

Kulturno-umetnostna vzgoja kot kroskurikularna dejavnost je pomembna za vsa področja dejavnosti v izobraževanju. Interdisciplinarnost kot jedro kulturno-umetnostne vzgoje pomeni drugačne, nove pristope pedagoških delavcev in delavcev v kulturi, da bi sodelovalno vplivali na razumevanje kulture in umetnosti kot vseživljenjske izkušnje. V prispevku je predstavljeno delo študentk slovenistike UM FF, ki so sodelovale v prvih dveh letih izvajanja projekta *Prvi prizor: Gledališče kot prostor učenja simbolnih jezikov*. Študentke smo vključili v različne projektne dejavnosti, pri čemer smo jih pred sodelovanjem v projektu in po njem anketirali. Anketa je namenjena evalvaciji, hkrati pa je koristen pokazatelj najuspešnejših dejavnosti, ki jih velja v kulturno-umetnostni vzgoji spodbujati ter nadgrajevati, in primanjkljajev, ki so pravzaprav dobre možnosti za izboljšave. Vpliv projekta na študentke, ki so v njem sodelovale dokaj kratek čas, je zelo velik (zlasti na njihovo prepričanje), zato menimo, da bi z ozaveščanjem vseh deležnikov in s kakovostno izpeljanimi izobraževanji lahko vplivali na izvajanje kulturno-umetnostne vzgoje kot vseživljenjskega koncepta.

Arts and cultural education as cross-curricular activity is important for all activity segments in education. Interdisciplinary method as core of arts and cultural education means different, new approaches of pedagogues and those working in the field of culture, their purpose being to exert cooperative influence upon understanding of art and culture as a lifelong experience. The article presents the work of the Slovene studies students at the Maribor University, who participated in the first two years of the project's duration. The first scene: theatre as space of learning symbolic languages. Students, who were included into different project activities, were questioned before and after participating in the project. The purpose of the questionnaire is in project evaluation, although it is also a valuable indicator of the most successful activities to be promoted and upgraded in arts and cultural education, as well as of deficiencies, which offer room for improvement. The impact of the project upon students who had only participated for a brief period of time, is high (especially regarding their belief), which is why we believe that sensitizing all participants and quality focused education could have an impact on realization of arts and cultural education as a lifelong concept.

1 Uvod

V članku predstavljamo sodelovanje študentk slovenistike v raziskovalno-razvojnem projektu *Prvi prizor: Gledališče kot prostor učenja simbolnih jezikov*, katerega nosilec je Drama SNG Maribor. Namen projekta je razvoj inovativnih učnih okolij in prožnih oblik učenja na področju gledališke umetnosti, pri čemer je projekt izrazito

večplasten: spodbuja razumevanje mladega občinstva in pedagoških mentorjev, kaj je in kakšna je gledališka umetnost, na drugi strani spodbuja lastno ustvarjanje otrok in mentorjev; spodbuja umetnike k razumevanju potreb otrok in mentorjev ter njihovo umetniško in pedagoško delo s ciljno populacijo.¹ Ali, kakor je zapisano že v *Smernicah za kulturno-umetnostno vzgojo v izobraževanju* (2009)² in poudarjeno v priložniku *Kulturno-umetnostna vzgoja* (2011: 15): »Umetnost in izobraževanje si delita moč celostnega, ustvarjalnega, reflektivnega in avtonomnega mišljenja, zato izobraževanje o umetnosti, z umetnostjo in skozi umetnost spodbuja razvoj tistih znanj in spretnosti, ki niso pomembna zgolj za posameznikovo preživetje, temveč tudi osmišljajo njegovo življenje.«

Skozi zgoraj navedene principe smo s študijo primera poskušali v prvem (2016/2017) in drugem (2017/2018) letu izvajanja projekta popeljati študentke do temeljnega cilja: ozaveščenosti o pomenu kulturno-umetnostne vzgoje v sodobnem izobraževalnem prostoru in njeni dvojni vlogi – izobraževanju na področju umetnosti ter razvijanju posameznikovega lastnega umetniškega potenciala.

2 Kulturno-umetnostna vzgoja na Slovenskem

Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju (v nadaljevanju *Smernice*) so aprila 2009 pripravili članice in člani Razširjene medpredmetne skupine za kulturno vzgojo.³ Podlage za pripravo tega dokumenta izhajajo iz *Priporočil evropskega sveta in parlamenta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje* (Uradni list EU 2006: L 394/13; natančneje so smernice podane v prilogi A navedenega dokumenta, v Sloveniji so bile *Smernice* sprejete 18. 12. 2006),⁴ pri čemer se osma kompetenca, poimenovana kulturna zavest in izražanje, navezuje na kulturno-umetnostno vzgojo. Opredeljena je kot (prav tam: 9):

¹ Ni odveč opozoriti na okrožnico ravnateljem 9. 6. 2017 z naslovom *Nacionalna usmeritev za načrtno kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju*, ki so jo podpisali ministrica za šolstvo, minister za kulturo in direktor Zavoda RS za šolstvo. Dokument utemeljuje (2017: 1): »Razvoj in spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti v izobraževanju sta danes prepoznana kot ena temeljnih, jedrnih funkcij in nalog vsakega izobraževanja. V sodobni, kulturno raznoliki in na znanju temelječi družbi mora posameznik za kakovostno življenje in aktivno udeležbo med izobraževanjem usvojiti različne veščine in razviti določene kompetence.« Dokument opozarja na osem ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje.

² Smernice so nastale na podlagi raziskave, ki so jo opravile Sonja Pečjak (vodja raziskave), Bogdana Borota, Nataša Bucik, Maja Delak, Silva Karim, Helena Korošec, Martina Peštaj in Adela Železnik in je objavljena na spletni strani pod naslovom *Predlog modela kulturno-umetnostne vzgoje: končno poročilo*.

³ Celoten dokument je dostopen na spletni strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drzavne_smernice_za_kulturno_umetnostno_vzgojo.pdf. V naslovu se imenuje dokument *Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju*, v samem dokumentu pa je pogostejše poimenovanje nacionalne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v izobraževanju.

⁴ Te kompetence so (UL EU 2006: 4): sporazumevanje v maternem jeziku; sporazumevanje v tujih jezikih; matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji; digitalna pismenost; učenje učenja; socialne in državljanske kompetence; samoiniciativnost in podjetnost ter kulturna zavest in izražanje.

»Spoštovanje pomena kreativnega izražanja zamisli, izkušenj in čustev v različnih medijih, vključno z glasbo, upodabljaljivimi umetnostmi, literaturo in vizualnimi umetnostmi.« Na eni strani gre torej za spodbujanje znanja o svetovni (in slovenski) kulturni dediščini ter sodobni kulturi, kar je temelj človekove identitete, hkrati pa se priporočilo navezuje tudi na spretnosti, pri čemer sta v ospredju sprejemanje in razumevanje kulture ter samoizražanje v kulturi skozi različne medije. Pred tem je bila marca 2006 prva Unescova konferenca o umetnostni vzgoji (nastale so smernice *Road Map for Arts Education*, 2006), ki jih, ob že omenjenih *Priporočilih* (2006), vsebujejo tudi vsi slovenski dokumenti o kulturno-umetnostni vzgoji.

V *Smernicah* je podana zelo široka opredelitev kulture, in sicer (*Smernice* 2009: 4): »V različnih družbenih okoljih je koncept kulture pojmovan zelo različno; zaradi kompleksnosti in različnih vidikov ga je težko enoznačno in jasno opredeliti. Kultura namreč zajema umetniške dosežke, rezultate človeškega dela, moralo, zakone, verovanja, znanja in navade – gre torej za skupek dosežkov in vrednot, ki so rezultat človekovega delovanja, mišljenja in ustvarjanja.«

Kulturno-umetnostna vzgoja pomeni spodbujanje umetniškega izražanja pri posamezniku in hkrati razumevanje kulturnega izražanja drugih. V slovenskem prostoru je utemeljena kot kroskurikularna dejavnost, torej sodi na vsa področja dejavnosti, v vse učne predmete in v obšolske dejavnosti (*Smernice* 2009: 4).⁵ V priročniku *Kulturno-umetnostna vzgoja* (2011: 15) so zajeta naslednja področja (in sicer po abecednem redu): bralna kultura, filmska umetnost, glasbena umetnost, gledališka umetnost, intermedijske umetnosti, kulturna dediščina, likovna umetnost, plesna umetnost.

3 Projekt Prvi prizor

Petletni projekt (2016–2021) kulturno-umetnostne vzgoje *Prvi prizor: Gledališče kot prostor učenja simbolnih jezikov* izvaja Drama SNG Maribor. Namenjen je razvoju inovativnih učnih okolij in prožnih oblik učenja na področju gledališke umetnosti, saj je proučevanje jezikov umetnosti in njihovo vključevanje v modele poučevanja nujna naloga pedagogov in umetnikov. Projekt Prvi prizor financirata Ministrstvo za kulturo RS in Evropska unija (Evropski socialni sklad). Ob Drami SNG Maribor so projektni partnerji Gledališče Koper, Moment, Slogi (Slovenski gledališki inštitut), Slovensko narodno gledališče Celje in Matita. Strokovni partnerji v projektu so Petida, Spleten.si, Univerza v Ljubljani (Akademija za gledališče, radio, film in televizijo) ter Univerza v Mariboru (Filozofska fakulteta in Pedagoška fakulteta). V projekt so vključene tudi partnerske osnovne in srednje šole,⁶ saj šolsko okolje

⁵ Smernice v kulturno-umetnostno vzgojo umeščajo: bralno kulturo, film in avdiovizualno kulturo, glasbena umetnost, intermedijske umetnosti (multimedijo), kulturno dediščino in tehniško kulturo, likovno umetnost in uprizoritvene umetnosti.

⁶ Vključene šole: OŠ Dušana Flisa Hoče, OŠ Franca Lešnika Vuka Slivnica pri Mariboru, OŠ Jarenina, OŠ Lovrenc na Pohorju, OŠ Martina Konšaka Maribor, OŠ Miklavž na Dravskem polju, OŠ Sladki Vrh, Gimnazija Celje – Center, Prva gimnazija Maribor, Šolski center Slovenske Konjice – Gimnazija Slovenske Konjice, OŠ Dragomirja Brenčiča Brkina–Hrpelje, OŠ Ivana Babiča Jagra Marezige, OŠ Koper, OŠ Lucija, OŠ Oskarja Kovačiča Škofije, OŠ Šmarje pri Kopru, OŠ Vojke Šmuc Izola, Gimnazija Koper in Srednja šola Izola.

vsebuje veliko privlačnih oblik učenja, med katerimi želi projekt okrepiti položaj umetnosti: vzgojo in izobraževanje o gledališču, aktivno spoznavanje gledališča in ustvarjanje s področja gledališča in gledališke produkcije.

Projekt temelji na sodelovanju kulturno-umetnostnih in vzgojno-izobraževalnih institucij. Učiteljem pomaga narediti kulturo in umetnost razumljivo in privlačno za otroke in mlade ter jih spodbuja v lastni pedagoški ustvarjalnosti. Umetnikom pomaga razumeti potrebe otrok in mladih. Projekt Prvi prizor povezuje in vzpostavlja preprost model stalne oblike sodelovanja.

Cilj projekta je ozavestiti profesionalno gledališko produkcijo kot celovit spekter izraznih sredstev in tako postaviti gledališče na zemljevid zanimivih vsebin za otroke in mlade.

4 Sodelovanje študentk slovenistike v projektu Prvi prizor

Študentke 2. letnika magistrskega enopredmetnega pedagoškega študijskega programa Slovenski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru imajo obvezni predmet Književnost in mediji. To je razlog, da smo jih v študijskih letih 2016/2017 in 2017/2018 vključili v aktivnosti projekta Prvi prizor. Študentke so v prvem študijskem letu pisale didaktični instrumentarij za konkretno predstavo (izvedba marca in aprila 2017); v drugem študijskem letu so se pod vodstvom režiserke Mateje Kokol ukvarjale z igro kot metodo ustvarjalnega dela z mladimi (izvedba marec in april 2018).

4.1 Predstavitev dela v študijskem letu 2016/2017

V projekt je bilo vključenih 16 študentk, s študentkami sta delali Mojca Redjko, vodja projektne skupine Prvega prizora, in Dragica Haramija, pedagoška mentorica, nosilka predmeta Književnost in mediji na Filozofski fakulteti UM.

Potek dela: Študentke so imele najprej 2 uvodni uri predavanja, v katerih je vodja projektne skupine pojasnila namen in cilje projekta ter jih seznanila s potekom dela v projektu. Predstavila jim je gledališke poklice in gledališki bonton. Štiri ure so študentke preživele v Slovenskem narodnem gledališču Maribor, kjer jih je igralec popeljal po vseh prostorih: ogled se je začel v preddverju, nato so si študentke ogledale konkretne prostore in se pogovarjale z ljudmi, ki opravljajo različna dela v gledališču. Po končanem ogledu gledališča so si študentke ogledale predstavo *Gledališče od Ž do A* Ire Ratej, režiserka je Ivana Djilas, scenografka in kostumografka Maja Mirković, skladatelj Boštjan Gombač, lektor Janez Bostič, koreograf Ivica Knez, oblikovalec svetlobe Tomaž Bezjak. Ker gre za izobraževalno predstavo o gledališču, je bila skupina študentk načrtno izbrana, saj so bile v študijskem letu 2016/2017 študentke v zadnjem letniku pedagoškega študijskega programa slovenistike, njihovo prihodnje delo v izobraževalnih ustanovah pa bo vsekakor vsebovalo tudi kulturno-umetnostno vzgojo.

Študentke so bile pri pripravi pedagoškega gradiva razdeljene v štiri delovne skupine:

1. Skupina, ki se je ukvarjala z gledališkim bontonom.
2. Skupina, ki je pripravljala vprašanja o gledališču.

3. Skupina, ki je pripravljala vprašanja o gledališki predstavi.
4. Skupina, ki je pripravila gradiva o dodatnem leposlovnem in strokovnem branju.

Po opravljenem delu študentk sta mentorici gradiva logično združili, pedagoško gradivo je dostopno na spletni strani Slovenskega narodnega gledališča Maribor, v zavihku projekta Prvi prizor: <http://www.sng-mb.si/f/docs/predstave-drama/Pedagoska-gradiva-Prvi-prizor-Gledalisce-od-Z-do-A.pdf>.

4.2 Predstavitev dela v študijskem letu 2017/2018

Tudi v drugem letu izvajanja je vodja projekta predstavila temeljne cilje projekta. Študentke so bile najprej seznanjene z gledališkim bontonom Dober ton v gledališču, ki je eno od pedagoških gradiv, nastalih v okviru projekta. Nato so si ogledale SNG Maribor, in sicer po razvitem modelu interaktivnega vodnika po gledališču, imenovanem Gledališki labirint: na odru so odigrale preproste prizore, pri čemer so spoznale različne gledališke poklice; sledil je ogled zaodrja, fundusa in skladišča (z interaktivno igro spoznavanja gledaliških žanrov) ter predstavitev zgodovine gledališča. Režiserka Mateja Kokol je vodila tri delavnice o igri kot metodi ustvarjalnega dela z mladimi (angleško »theatre games«), pri čemer so bile izbrane igre namenjene krepitvi zaupanja v skupini, iskanju materiala za uprizorjanje, strukturiranju materiala in razumevanju strukture. Študentke zadnjega letnika študija lahko gledališke igre odlično povežejo z različnimi situacijami pri delu v razredu.

4.3 Predstavitev rezultatov ankete

Opredelitev primera

Študentke so v obeh študijskih letih izpolnjevale dva vprašalnika, in sicer pred začetkom dela v projektu (pred predavanjem vodje projektne skupine), ko o projektu niso vedele še ničesar, in po končanem delu.

Raziskovalna vprašanja

Zastavili smo dve hipotezi: (1) študentje ne poznajo dovolj pojma kulturno-umetnostna vzgoja; (2) ne vedo, kakšna je učiteljeva vloga pri razvijanju kulturno-umetnostne vzgoje z učenci ali dijaki v izobraževalni ustanovi in v izobraževalnem procesu.

Zastavili smo naslednja raziskovalna vprašanja, po katerih smo spraševali v projekt vključene študentke: utemeljitev kulturno-umetnostne vzgoje (kaj je kulturno-umetnostna vzgoja, kje se izvaja, kdo jo izvaja, kakšen je njen namen, kakšna je povezava med umetnostjo ter vzgojo in izobraževanjem), pomen umetnosti v razvoju otrok, odnos študentk do kulturno-umetnostne vzgoje, s poudarkom na gledališki umetnosti (kakšen je odnos študentk slovenistike do gledališča, zakaj je njihov odnos takšen; kaj študentke pričakujejo od projekta (in izpolnitev

pričakovanj) in kakšna so stališča študentk do kulturno-umetnostne vzgoje po končanem projektnem delu.

Vzorec

Prvo leto je oba dela vprašalnika izpolnilo 13 študentk, drugo leto pa 11 študentk 2. letnika magistrskega enopredmetnega študijskega programa Slovenski jezik in književnost, ki so pri predmetu Književnost in mediji sodelovale v projektu Kulturno-umetnostne vzgoje Prvi prizor. Vprašalniki so bili anonimni, študentke so si izbrale šifre, ki so jih napisale na 1. in 2. vprašalnik; nekatere študentke (prvo leto 3, drugo leto 1) niso izpolnile obeh vprašalnikov, zato smo te vprašalnike izločili. Za izločitev smo se odločili zato, ker smo delali primerjalno analizo odgovorov na odprta vprašanja pred delom v projektu in po njem tudi za posamezno študentko. Zaradi izbrane metodologije rezultatov ni mogoče posplošiti, ker je vzorec vključenih premajhen, vendar je lahko dobra osnova za razumevanje stanja in odnosa do kulturno-umetnostne vzgoje, kaže pa tudi način vključitve kulturno-umetnostne vzgoje v neposredni pedagoški proces, kar je temelj projekta Prvi prizor.

Za študijo primera smo se odločili, ker gre za neslučajnostni namenski vzorec konkretnega programa (Prvi prizor) in skupine (študentke izbranega študijskega programa). Študija primera je glede na število proučevanih primerov singularna, saj smo zajeli točno določene študentke v določeni situaciji.

Vsebinsko je študija primera eksplanatorna, pri čemer želimo razložiti postopek in razumevanje kulturno-umetnostne vzgoje za bodoče učitelje študijske smeri Slovenski jezik in književnost.

Metode zbiranja podatkov

Uporabili smo dva vprašalnika, ki so ju anketirane študentke izpolnjevale pisno. Na oba anketna vprašalnika so navedle enako šifro, tako smo zagotovili njihovo anonimnost, hkrati pa lahko primerjamo tudi njihov lastni napredek, saj lahko zaradi šifriranih vprašalnikov primerjamo rezultate skupine po posameznih vprašanjih in rezultate posamezne študentke glede na odgovore v vprašalnikih 1 in 2. Podatke smo zbirali z vprašalnikom 1 pred začetkom dela v projektu (tako smo identificirali stanje), in sicer marca 2017 in februarja 2018, in z vprašalnikom 2 po končanem projektu, aprila 2017 in maja 2018. Vprašalnik 1 vsebuje 11 vprašanj, vprašalnik 2 pa 8 vprašanj, vsa vprašanja so odprtega tipa.

Obdelava, analiza in interpretacija podatkov

V anketnem vprašalniku nismo zastavljali splošnih vprašanj, ki so seveda pomembna za interpretacijo rezultatov, ker je bila anketa usmerjena v določeno, v naprej izbrano skupino: anketna vprašalnika so izpolnjevale študentke, stare 23–25 let, ki so bile v študijskem letu 2016/2017 in 2017/2018 redno vpisane v 2. letnik enopredmetnega pedagoškega študijskega programa Slovenski jezik in književnost na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru.

Vprašalnik 1, ki so ga študentke izpolnjevale pred začetkom dela v projektu:
Kaj je kulturno-umetnostna vzgoja?
Kje se izvaja?
Kdo jo izvaja?
Kakšen je njen namen?
Kakšna je povezava med kulturo in umetnostjo ter vzgojo in izobraževanjem?
Ali je umetnost pomembna v razvoju otrok? Zakaj?
Ali imate izkušnje z gledališčem za mlade? Če DA, kakšne?
Kakšen je vaš odnos do gledališča?
Kakšne so vaše izkušnje z gledališčem?
Ali obiskujete gledališče? Odgovor utemeljite.
Kaj pričakujete od projekta?

Vprašalnik 2, ki so ga študentke izpolnjevale po končanem delu v projektu:
Kaj je kulturno-umetnostna vzgoja?
Kje se izvaja?
Kdo jo izvaja?
Kakšen je njen namen?
Kakšna je povezava med kulturo in umetnostjo ter vzgojo in izobraževanjem?
Ali je umetnost pomembna v razvoju otrok? Zakaj?
Kakšne so vaše izkušnje z gledališčem?
Na kakšen način ste sodelovali v projektu?
Kaj se vam je zdelo smiselno? Ali predlagate kakšno dopolnitev? Katero?

Sedem vprašanj je bilo v 1. in 2. vprašalniku enakih, zato smo za ta vprašanja opravili kvalitativno analizo odgovorov in jim dodali komentar.

Štiri vprašanja v 1. vprašalniku so bila subjektivno naravnana, iz njih smo izluščili odnos posameznice do gledališča pred izvedbo projekta.

Na vprašanje, ali imajo izkušnje z gledališčem za mlade, je 9 študentk odgovorilo, da teh izkušenj nimajo. 16 študentk je odgovorilo pritrdilno, od tega jih je 5 navedlo ogled lutkovne predstave v 1. letniku študija slovenistike, 1 študentka je navedla obisk dveh predstav v tekočem študijskem letu, 1 ogled lutkovnih in igranih predstav z mlajšo sestro, 4 so sodelovale v ljubiteljskem gledališču, 1 ima študentski abonma, 1 je delala v gledališču (ni natančnejše razlage), 3 niso podrobno utemeljile pritrdilnega odgovora. Ena od študentk je zapisala, da je »gledališče del mene, tam sem lahko nekaj drugega.« Ta študentka je v predhodnem vprašanju zapisala, da je neuspešno opravljala sprejemni izpit na AGRFT in da je to njena edina negativna izkušnja, povezana z gledališčem. Odgovori, predvsem nikalni, so nas presenetili, saj so imele vse študentke v času študija v prvem letniku obvezen ogled lutkovne predstave, pa niso navedle niti tega.

Na vprašanje, kakšen je njihov odnos do gledališča, je vseh 24 študentk odgovorilo, da imajo pozitiven odnos, v splošnem so tudi pripisale, da se zavedajo, da bi ga lahko večkrat obiskale.

Na vprašanje, ali obiskujejo gledališče (in utemeljitev odgovora), so le tri študentke napisale, da ga obiskuje redno (ena ga obiskuje že od otroštva!). Vse ostale študentke so napisale, da ga ne obiskujejo redno, večinoma zaradi pomanjkanja časa, dvakrat zaradi oddaljenosti, enkrat zaradi pomanjkanja denarja, ena iz napovednikov ne prepozna, kaj je kakovostno in vredno ogleda.

Študentke smo pred izvedbo vprašali, kaj pričakujejo od projekta. 2 študentki sta napisali, da ne vesta, kaj naj pričakujeta, 20 študentk je napisalo, da pričakujejo pridobitev novih znanj, 2 študentki sta usmerili odgovor na obča pričakovanja (da bodo vsi vključeni izboljšali svoj odnos do gledališča), 1 je menila, da ne ve, kaj naj pričakuje, 1 je navedla drugačen pogled na gledališče, poznavanje delovanja gledališča in kako ga približati otrokom.

V nadaljevanju so predstavljeni odgovori na enaka vprašanja, ki smo jih zastavili študentkam pred dejavnostmi v projektu Prvi prizor in po njih. Primerjava vprašanj, ki so bila v 1. in 2. vprašalniku enaka, odgovore smo sortirali po pogostosti, pokaže večje zavedanje o kulturno-umetnostni vzgoji po končanem delu v projektu.

Na vprašanje, kaj je kulturno-umetnostna vzgoja, so študentke odgovarjale:

Vprašalnik 1: 13 jih je odgovorilo, da je to vzgoja o kulturi in umetnosti. 5 študentk je zapisalo, da je to vzgoja, ki se dotika kulturnega in umetnostnega področja (npr. različna kultura, različna družba). 2 študentki menita, da gre za izobraževanje otrok, mladostnikov in odraslih na področju kulturno-umetnostnega ustvarjanja (gledališče, opera, film, slikarstvo, glasba, fotografija, pisateljstvo in pesništvo ...); 2 pa, da gre za način vzgoje, pri kateri smo kulturno uzaveščeni. 1 študentka je menila, da vključuje gledališče, kulturne dogodke. 1 meni, da je to oblikovanje kulturnih ustanov (npr. gledališča) in društev ter izobraževanje strokovnjakov za izvedbo kulturnih prireditev.

Vprašalnik 2: 15 študentk meni, da je izobraževanje o kulturi in vključevanje na različna kulturna področja (oz. različne vrste umetnosti; vključuje tudi bonton). 5 jih je zapisalo, da je to vzgoja vseh ljudi na vseh področjih umetnosti (vizualne in slušne). 4 ugotavljajo, da pomaga razvijati ustvarjalnost, razvija estetski čut posameznika ter razvija spoštljiv, a tudi kritičen odnos do posameznih področij znotraj kulture.

Na vprašanje, kje se izvaja kulturno-umetnostna vzgoja, so bili podani naslednji odgovori (seštete so vse institucije, ki so jih študentke navajale):

V vprašalniku 1: 22 v izobraževalnih ustanovah (vrtec, OŠ, SŠ, fakulteta), 15 gledališče, 10 v različnih kulturno-umetniških institucijah (le način poučevanja je drugačen), 7 galerija, 6 muzej, 4 koncert, 4 na različnih prireditvah (sejmi, simpoziji, predavanja), 4 kino, 3 doma, 2 opera, 2 knjižnica, po enkrat so navedeni proslava, glasbena šola, plesna šola, različni šolski predmeti (glasba, likovna umetnost) in krožki.

V vprašalniku 2: 24 jih je odgovorilo, da se izvaja v kulturnih in izobraževalnih institucijah (vse so omenile šole in gledališča), posebej pa so študentke navajale še: 8 muzeji, 6 galerije, 4 knjižnice, 5 kino, po enkrat so navedeni koncert, glasbena šola, plesna šola, knjigarna.

Tretje skupno vprašanje se je navezovalo na izvajalce kulturno-umetnostne vzgoje:

V vprašalniku 1 so naštetih naslednji izvajalci: strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju 13, kulturniki/umetniki 10, zaposleni v gledališču 4, igralci 5, glasbeniki 4, pisatelji 3, kustosi 3, knjižničarji 3, starši 3, režiserji 2, osebe, ki so za to usposobljene 2, pesniki 2, scenaristi 1, znanstveniki 1, slikarji 1, dramatik 1, mediji (radio, TV, splet) 1.

V vprašalniku 2 je 21 študentk odgovorilo, da imajo pomembno vlogo delavci v vzgoji in izobraževanju, ob tem je 7 študentk dopisalo, da jo izvajajo (hkrati tudi) zaposleni v kulturnih ustanovah, 14 jih je napisalo, da jo izvajajo zaposleni v kulturnih ustanovah, 2 sta zapisali, da jo izvajajo tisti, ki se na področje spoznajo. V nadaljevanju so navedle konkretne poklice: igralci 7, knjižničarji 3, glasbeniki 2, kustosi 2, zaposleni v gledališču 2, likovni umetniki 2, plesalci 2, režiserji 2, fotografi 1, scenaristi 1, umetniki 1. 4 so posebej navedle pomembno vlogo staršev pri KUV. Le 5 študentk je posebej poudarilo, da gre za povezanost in sodelovanje delavcev v izobraževanju in v kulturnih ustanovah.

Na vprašanje, kakšen je namen kulturno-umetnostne vzgoje, je bil opazen precejšen napredek v polju razumevanja:

V vprašalniku 1 so študentke odgovarjale v tri smeri, in sicer jih je 15 menilo, da je namen posameznika seznaniti z umetnostjo in ga vzgajati v duhu kulture in umetnosti; 8 da je namen vzgajati, poučevati o kulturi in umetnosti, širiti obzorja v njej in o njej (pri čemer sta dve študentki osredinili svoje razmišljanje zgolj na otroke, vse druge pa na celotno populacijo, torej na vseživljenjsko KUV), 1 študentka je menila, da gre za učenje odnosa do gledališča.

V vprašalniku 2 so bili odgovori zelo homogeni: 13 jih je zapisalo, da gre za dvig kulturnega nivoja pri celotni populaciji – razumevanje kulturno-umetniških praks in razvijanje primernega odnosa do kulture in umetnosti (tudi obnašanja na kulturnih prireditvah in v kulturnih ustanovah); 11 jih meni, da gre za izobraževanje ljudi na področju kulture in umetnosti (širjenje kulture; vsestranska razgledanost posameznika; motivacija in ustvarjalnost (otrok); razumevanje različnih umetniških področij; širjenje zavesti o kulturni dediščini).

Na vprašanje, kakšna je povezava med umetnostjo ter vzgojo in izobraževanjem, so študentke odgovarjale tako:

Vprašalnik 1: 16 jih meni, da sta povezani (izobraževanje s pomočjo umetnosti; razvijanje ustvarjalnosti (kreativnosti) in sprejemanje umetnosti; dve študentki sta napisali, da je umetnost del vsakega predmeta; dve, da se dopolnjujeta in povezujeta); 6 jih meni, da ima velik pomen: posameznik na tak način duhovno in umetniško raste in se razvija; 1 meni, da je umetnost del splošne razgledanosti, 1 piše o razvoju kritičnega mišljenja, ki se pri posamezniku razvija skozi KUV.

Vprašalnik 2: 23 študentk meni, da se povezujeta in dopolnjujeta ter da je umetnost ključnega pomena pri vzgoji in izobraževanju. Pri tem jih 10 poudarja, da je pomembno otroka že od malega vzgajati tako, da ceni in spoštuje kulturo, hodi na prireditve, bere; 7 jih poudarja, da je umetnost obvezni del izobraževanja (razvija senzibilnost in abstraktno mišljenje); 3 so zapisale, da umetnost otrokom dopušča, da sami raziskujejo in oblikujejo smisel za umetnosti. Le 1 študentka je zapisala, da je povezava (samo) v pripravi otrok na prireditve.

Na vprašanje o tem, ali je umetnost pomembna za otrokov razvoj (in utemeljitev odgovora), so v obeh vprašalnikih vse študentke odgovorile pritrdilno, razlikovale so se njihove utemeljitve.

Vprašalnik 1: vseh 24 študentk je zapisalo, da je umetnost pomembna; 10 jih je navedlo, da skozi umetnost otrok spoznava drugačen svet, si širi perspektivo (splošna razgledanost) in razume svet okrog sebe (opažanje lepega); 4 menijo, da

umetnost otrokom omogoča, da se zatečejo v domišljjski svet in se poistovetijo z njim, opažanje lepega; 3 menijo, da je v razvoju pomembno, da otrok razume umetnost in ima do nje pozitiven odnos ter da pridobi znanja s področja umetnosti. Študentke so v povezavi z umetnostjo navajale še razvoj vrednot in estetike ter splošno razgledanost.

Vprašalnik 2: 14 jih meni, da je pomembna (otroku omogoča, da se skozi umetnost izraža, razvija odnos do estetike, spoznava različne umetnosti, je bolj splošno razgledan); 10 jih meni, da je umetnost zelo pomembna (otrok razvija domišljijo, postaja bolj ustvarjalen in kultiviran človek) za otrokov vsestranski (oz. celostni) razvoj.

Pri vprašanju o njihovih izkušnjah z gledališčem je prav tako opazen pozitiven premik:

V vprašalniku 1 je 14 študentk napisalo, da so njihove izkušnje pozitivne (od tega ena poudarja, da ima že 6 let abonma); 5 študentk ima o gledališču pozitivno mnenje, a so dale zelo splošne odgovore (da je pomembna kulturna ustanova, da pomeni sprostitev, zbujajo lepe občutke); 3 pravijo, da je vedno, ko gredo organizirano v gledališče, njihova izkušnja pozitivna, a samoiniciativno gledališča nikoli ne obiščejo; 1 gre večasih na kakšno predstavo; 1 rada hodi na predstave, ki so narejene po knjižnih predlogah.

V vprašalniku 2 so vse študentke zapisale, da je njihova izkušnja z gledališčem zelo pozitivna in da spoštujejo predstave in igralce. 3 študentke so napisale, da bodo hodile na študentski abonma; 3 so se prijavile za delo na Boršnikovem srečanju; 1 je posebej poudarila, da ji je sodelovanje v projektu popolnoma spremenilo pogled na gledališče (seveda v pozitivnem smislu).

Dalje je vprašalnik 2 vseboval dve vprašanji, ki ju v prvem vprašalniku ni bilo.

Študentke so opisale dejavnosti, ki so jih izvajale v okviru projekta. Zanimivo je, da v prvem letu izvajanja projekta kar 8 študentk med dejavnostmi ni niti omenilo ogleda predstave in ogleda gledališča, pač pa samo pisanje gradiva (torej delo, ki so ga opravljale doma). 6 študentk je pisalo o seznanjanju s področjem kulturno-umetnostne vzgoje, ogledu predstave in gledališča ter o pisanju pedagoškega gradiva. V drugem letu izvajanja so vse študentke pisale o odlično pripravljenem ogledu gledališča; navdušene so bile nad tem, da so lahko na odru same poskusile igrati (in tako spoznale različne efekte); posebej so pohvalile delo z režiserko in izbiro gledaliških iger.

Zadnje vprašanje se je navezovalo na smiselnost zastavljenih dejavnosti in predloge morebitnihboljšav.

Vsem študentkam v prvem letu izvajanja so se zdele dejavnosti smiselno povezane, predvsem so pohvalile to, da so tudi same prispevale v projektu, ker so samostojno pisale pedagoško gradivo. 2 študentki sta posebej poudarili, da jima je bil všeč vodeni ogled gledališča in prek tega spoznavanje poklicev, ki jih drugače ni mogoče videti, so pa nujni za nastanek predstave. 1 študentka je posebej pohvalila seznanjanje s postopkom priprave učencev na predstavo in na pogovor po njej. Konkretno predloge so zapisale le štiri študentke: 1 študentka predlaga dopolnitev z videoposnetki (a ni napisala, kako; kakšne posnetke je imela v mislih); 1 študentka predlaga več ogledov predstav; 1 študentko zelo zanima, ali je didaktični

instrumentarij uporaben (predlaga preizkus tega v praksi, kar je seveda namen tovrstnega gradiva); 1 študentka predlaga, da bi bilo smiselno napisati priročnik za učitelje (priprava na predstavo, ogled, pogovor po ogledu, nove dejavnosti; bonton).

Vsem študentkam v drugem letu izvajanja so se zdele dejavnosti kakovostne, predlagale pa so, da bi si želele pri ogledu gledališča več vsebin, namenjenih študentski populaciji (ogled je bi opravljen po metodologiji za razredno stopnjo) ali populaciji, ki jo bodo učile (predmetna stopnja OŠ in SŠ), ker si zaradi pomanjkanja izkušenj ne znajo predstavljati prenosa doživetih vsebin na starejše učence in dijake.

5 Zaključki

Vpetost kulturno-umetnostne vzgoje v izobraževalni prostor je logična izbira, saj so kulturno-umetniških vsebin na tak način deležne celotne generacije otrok, ki drugače iz različnih razlogov morebiti nikoli ne bi prišle v stik z nekaterimi kulturnimi okolji. To je poudarjeno že v publikaciji *Kulturno-umetnostna vzgoja v šolah po Evropi* (2010: 11, povzeto po Robinson 1999; Sharp in Le Metais 2000): »Dostopnost kulturno-umetnostnih doživetij (kot na primer obiski muzejev) za otroke je bila predmet raziskav posebej zato, ker šole lahko zmanjšujejo neenakost in zagotavljajo dostop do kulturnih virov tudi otrokom iz socialno šibkejših okolij.« V sistem kulturno-umetnostne vzgoje (prav tam: 9–10) sodi več enakovrednih področij:

1. Umetnosti:
 - razvijanje znanja o umetnosti, ki vključuje vsa področja umetnosti,
 - doživljanje in kritično vrednotenje umetniških del.
2. Ustvarjalnost:
 - razvijanje ustvarjalnosti,
 - kulturno udejstvovanje.
3. Kulturna vzgoja kot razvoj lastne identitete in medkulturnega poznavanja.

Kulturno-umetnostna vzgoja povezuje šolo (učence in učitelje) in kulturno-umetnostne institucije (umetnike, kustose, knjižničarje ...), pri čemer je treba iskati ravnotežje med umetnostjo, ustvarjalnostjo in kulturno vzgojo. V obeh letih projekta smo študentke vodeno popeljali skozi vsa tri področja KUV: nadgrajevali smo njihovo znanje o umetnosti, spodbujali njihovo vrednotenje umetniških del, razvijali njihovo lastno kreativnost, jim omogočili udeležbo na predstavah ter z njimi razpravljali o njihovem odnosu do gledališča in kulturno-umetnostne vzgoje. Metoda umetniške izkušnje, kakor jo opredeljuje Kroflič (2017: 11), namreč »aktivira drugačne strukture učenja, doživljanja in mišljenja, ki so za osebni razvoj učenca nepogrešljive, prav tako pa tudi za razvoj bolj kreativne kulture poučevanja v šoli kot instituciji.« Odnos študentk do KUV se je v obeh letih izvajanja projekta bistveno spremenil, kar je odlična popotnica za njihovo nadaljnje delo v izobraževalnih institucijah.

Literatura

Nataša Bucik (ur.), Nada Požar Matijašič (ur.), Vlado Pirc (ur.): *Kulturno-umetnostna vzgoja*, 2011: priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol – dopolnjena spletna različica. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šolstvo RS. Dostop 25. 3. 2018, <http://www.zrss.si/kulturnoumetnostnavzgoja/publikacija.pdf>.

Gledališče od Ž do A: pedagoška gradiva. *Prvi prizor*. Dostop 14. 5. 2018, <http://www.sng-mb.si/f/docs/predstave-drama/Pedagoska-gradiva-Prvi-prizor-Gledalisce-od-Z-do-A.pdf>.

Gledališki labirint. *Prvi prizor*. Dostop 2. 6. 2018, <https://www.sng-mb.si/prvi-prizor-za-mlade/>.

Robi Kroflič, 2017: Pedagoški pomen zgodbe in narativne vednosti. *Sodobna pedagogika* 68 (134). 10–31. Pridobljeno 12. 8. 2018, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZD0UBHF0/20b91c34-497a-47db-b2d0-85c3f5b46329/PDF>.

Kulturno-umetnostna vzgoja v šolah po Evropi, 2010. Dostop 26. 5. 2018, Eurydice Slovenija, <http://www.eurydice.si>.

Nacionalna usmeritev za načrtno kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju. Pridobljeno 19. 5. 2018, http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Novice/2017/Okroznica_KUV_ravnateljemVIZ.pdf.

Sonja Pečjak, Bogdana Borota, Nataša Bucik, Maja Delak, Silva Karim, Helena Korošec, Martina Peštaj, Adela Železnik: *Predlog modela kulturno-umetnostne vzgoje: končno poročilo*. Dostop 14. 8. 2018, http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/kulturna_politika/Kulturna_vzgoja_2009.pdf.

Priporočila evropskega sveta in parlamenta o osmih ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje, 2006. *Uradni list EU* 2006/L 394. Dostop 16. 6. 2018, <http://www.kulturnibazar.si/data/upload/Priporocilo.pdf>.

Mojca Redjko: Dober ton v gledališču: gledališki bonton za novince. *Prvi prizor*. Dostop 17. 6. 2018, <https://www.sng-mb.si/f/docs/prvi-prizor-dodatne-dejavnosti/Pedagoska-gradiva-Prvi-prizor-Bonton.pdf>.

Smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v izobraževanju, 2009. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostop 14. 2. 2018, http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Smernice_za_kulturno_umetnostno_vzgojo.pdf.